

LIMITELE INTERNE ALE RESPONSABILITĂȚII ȘI IRESPONSABILITĂȚII PENALE ȘI PERSOANELE AFLATE ÎN STARE DE AFECT

Marcela ȘOMICU (BANU)

Doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova,

or. Chișinău, Republica Moldova

e-mail: marcela.banu@energie.gov.ro

<https://orcid.org/0000-0002-9675-8953>

Dicționarul Explicativ al Limbii Române oferă următoarea definiție a noțiunii de afect: reacție emoțională cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată. Noțiunea de afect provine de la latinescul affectus, care are sensul de emoție sufletească, grozăvie. Deși legiuitorul nu indică tipurile afectului, în același timp în psihologie se consideră că el se manifestă sub câteva tipuri. Cele mai răspândite sunt furia, ura, groaza, frica (și forma ei mai intensificată - coșmarul, disprețul). Apariția unui sau altui tip de afect este într-o interdependență de mecanismele fiziologice, de caracterul persoanei, precum și de complexul altor factori interni și externi. Astfel, pentru aprecierea corectă a acțiunilor săvârșite în stare de afect, este necesară stabilirea în mod minuțios a tipului de afect, motivul, cauzele lui, forma de vinovăție etc. La diferențierea diagnosticului afectelor (patologic și fiziologic) este necesar de avut în vedere, că acestea sunt niște stări diferite, cu toate că au un cumul de trăsături caracteristice comune. La elementele comune ale afectelor fiziologic și patologic se atribuie scurtă durată; apariția subită; reacția emoțională; decurgerea explozivă; debutul brusc; descărcarea emoțională puternică; extenuarea psihică și fizică; amnezia parțială.

Cuvinte-cheie: psihologie, psihofiziologie, pedagogie, afect, reacție emoțională, persoană iresponsabilă.

INTERNAL LIMITATIONS OF LIABILITY AND CRIMINAL IRRESPONSIBILITY AND PERSONS IN THE STATE OF AFFECT

The explanatory dictionary of the Romanian Language offers the following definition of the notion of affect: emotional reaction with a strong and relatively short development. The notion of affect comes from the Latin affectionus, which has the meaning of emotional emotion, horror. Although the legislator does not indicate the types of affect, at the same time in psychology it is considered that it manifests itself under several types. The most common are anger, hatred, horror, fear (and its most intensified form - nightmare, contempt). The appearance of one or another type of affect is in an interdependence on the physiological mechanisms, on the character of the person, as well as on the complex of other internal and external factors. Thus, for the correct appreciation of the actions committed in a state of affect, it is necessary to establish in detail the type of affect, the reason, its causes, the form of guilt, etc. When differentiating the diagnosis of pathological and physiological affections, it is necessary to keep in mind that these are different conditions, although they have an accumulation of common characteristic traits. The common elements of the physiological and pathological affections are attributed to a short duration; sudden onset; emotional reaction; explosive flow; sudden onset; strong emotional discharge; mental and physical exhaustion; partial amnesia.

Keywords: psychology, psychophysiology, pedagogy, affect, emotional reaction, irresponsible person.

LIMITES INTERNES DE LA RESPONSABILITÉ ET L'IRRESPONSABILITÉ PÉNALE ET LES PERSONNES EN ÉTAT D'AFFECT

Le dictionnaire explicatif de la langue roumaine propose la définition suivante de la notion d'affect : réaction émotionnelle avec un développement fort et relativement court. La notion d'affect vient du latin affectionus, qui a le sens d'émotion émotionnelle, d'horreur. Bien que le législateur n'indique pas les types d'affect, en même temps en psychologie on considère qu'il se manifeste sous plusieurs types. Les plus courants sont la colère, la haine, l'horreur, la peur (et sa forme la plus intense - le cauchemar, le mépris). L'apparition de l'un ou l'autre type d'affect réside dans une interdépendance des mécanismes physiologiques, du caractère de la personne, ainsi que du complexe d'autres facteurs internes et externes. Ainsi, pour la juste appréciation des actions commises en état d'affect, il est nécessaire d'établir en détail le type d'affect, la raison, ses causes, la forme de la culpabilité, etc. Lors de la différenciation du diagnostic des affections pathologiques et physiologiques, il est nécessaire de garder à l'esprit qu'il s'agit de conditions différentes, bien qu'elles aient une accumulation de traits caractéristiques communs. Les éléments communs des affections physiologiques et pathologiques sont attribués à une courte durée; apparition soudaine; réaction émotionnelle; flux explosif; apparition soudaine; forte décharge émotionnelle; épuisement mental et physique; amnésie partielle.

Mots-clés: psychologie, psychophysiologie, pédagogie, affect, réaction émotionnelle, personne irresponsable.

ВНУТРЕННИЕ ОГРАНИЧЕНИЯ УГОЛОВНОЙ ВМЕНЯЕМОСТИ И НЕВМЕНЯЕМОСТИ И ЛИЦА В СОСТОЯНИИ АФФЕКТА

Толковый словарь румынского языка предлагает следующее определение понятия аффект: эмоциональная реакция с сильным и относительно коротким развитием. Понятие «аффект» происходит от латинского affectus, что означает «душевная эмоция», «ужас». Несмотря на то, что законодатель не указывает виды аффекта, в психологии определено, что он проявляется по нескольким типам. Наиболее распространены гнев, ненависть, ужас, страх (и наиболее обостренные его формы - кошмар, презрение). Возникновение того или иного типа аффекта находится во взаимозависимости от физиологических механизмов, от характера человека, а также от комплекса других внутренних и внешних факторов. Таким образом, для правильной оценки действий, совершенных в состоянии аффекта, необходимо детально установить тип аффекта, его причины, форму вины и т.д. При дифференцировании диагностики патологических и физиологических поражений необходимо иметь в виду, что это разные состояния, хотя они имеют совокупность общих характерных черт. Общие элементы физиологических и патологических поражений относятся к кратковременной продолжительности; внезапное начало; эмоциональная реакция; взрывной поток; внезапное начало; сильная эмоциональная разрядка; умственное и физическое истощение; частичная амнезия.

Ключевые слова: психология, психофизиология, педагогика, аффект, эмоциональная реакция, безответственный человек.

Introducere

Noțiunea de afect provine de la latinescul *affectus*, care are sensul de emoție sufletească, grozăvie, iar Dicționarul explicativ al Limbii Române oferă următoarea definiție a noțiunii de afect: *reacție emoțională cu o desfășurare puternică și relativ de scurtă durată.*

Legiuitorul nu indică tipurile afectului, în același timp în psihologie se consideră că el se manifestă

sub câteva tipuri. Cele mai răspândite sunt furia, ura, groaza, frica (și forma ei mai intensificată - coșmarul, disprețul).

Totodată, în psihiatrie este propusă o altă divizare:

– *afecte stenice* (furia, bucuria);

– *afecte astenice* (frica, tristețea, neliniștea, agitația, confuzia).

Materiale utilizate și metode aplicate. La ela-

borarea prezentei lucrări au fost studiat și utilizat cadrul normativ internațional, regional și național ce asigură protecția juridică a persoanelor care au comis infracțiuni cu starea de responsabilitate și iresponsabilității penală, precum și iresponsabilitatea persoanei aflate în stare de afect. Au fost folosite metodele: logică, comparativă, a analizei și sintezei, sistemică.

Rezultate obținute și discuții

Problema afectului este una dintre cele mai complicate nu doar în teoria dreptului penal, dar și în psihologie, psihofiziologie, pedagogie etc. Este imposibil a întemeia răspunderea penală, a determina limitele unei astfel de răspunderi, dacă ea nu este anticipată de argumentarea psihologică, menționează C. Barbacar¹.

Apariția noțiunii de afect fiziologic se datorează nu dreptului, și nu psihologiei, ci psihiatriei judiciare. El apare astfel ca alternativă a noțiunii de afect patologic, care reprezintă, după cum subliniază autorul F. Safunov, *o dereglare temporară a activității psihice și care se caracterizează prin prezența nu doar a mecanismelor fiziologice, dar și a celor psihologice, biochimice*².

Particularitățile de bază ale afectului sunt:

- acțiunile în stare de afect au loc la nivelul conștientului și poartă un caracter volițional, tinzând spre a deveni violente;
- sfera conștientului se îngustează și este micșorat controlul conștient - volițional;
- în starea de afect perceperea realității obiective este diminuată, reacția afectivă neavând un caracter adecvat;
- reacția la factorii externi provocatori are un caracter personal (această caracteristică, numită și

¹ Barbacar C., *Responsabilitatea persoanei aflate în stare de afect fiziologic*. În: RND, 2004, nr. 9, p. 53.

² Сафуанов Ф.О. *Проблема аффективных состояний*. În: Советская юстиция, 1991, № 21-22, p. 4.

„afecționare”, este determinată de nivelul și caracterul schimbării sentimentelor și dispoziției sub influența excitanților externi; gradul de afectivitate corespunde temperamentului și caracterului persoanei).

Afectul fiziologic trebuie să fie deosebit de așa numitul afect patologic, care se caracterizează printr-o dereglare psihică temporară. În cazul afectului patologic are loc obnubilarea intensă și persoana pierde capacitatea să-și dea seama de acțiunile sale și să le dirijeze. Persoana în cazul dat este considerată iresponsabilă³.

Deci, afectul patologic este o stare bolnăvicioasă de origine psihogenă, care apare la persoane practic sănătoase. Afectul patologic este înțeles de psihiatri ca fiind o reacție emoțională drept răspuns la acțiunea psihotraumatică. În context, are loc tulburarea conștiinței după tipul unei stări de afect crepusculară⁴.

În psihiatria judiciară, conchid autorii M. Corchina, N. Lacosina, afectul mai puțin intens este considerat a fi afectul fiziologic, iar afectul excesiv de intens – afectul patologic, în care se tulbură luciditatea conștiinței (o stare crepusculară); persoana pierde capacitatea de discernământ și de apreciere critică a faptelor sale și a consecințelor acestora⁵. Afectul patologic semnifică starea morbidă a psihicului, în care persoana pierde aptitudinea de a-l controla, de a-și conștientiza acțiunile. Spre deosebire de afectul fiziologic, afectul patologic este o trăire emoțională foarte intensă, care atinge nivelul stării psihice; apare o întunecare completă a conștiinței și paralizarea voinței, manifestându-se printr-o excitație furtunoasă motrice cu acțiuni automate și lipsite de sens. Afectul patologic vizează trei faze:

³ Сафуанов Ф.О, op.cit., p. 4.

⁴ *Судебная психиатрия*. Под ред. А.С.Дмитреева, Т.В. Клименко. Москва: Юрист, 1998.

⁵ *Психиатрия*. Учебник. Под ред. Коркина М., Лакосина Н.Д. Москва: Медицина, 1995. 326 p.

- faza de pregătire (preparatorie);
- faza izbucnirii (faza principală);
- faza finală (faza efectului);

În prima fază, sub influența emoțiilor puternice traumatice, se încalcă perceperea celor ce-l înconjoară pe bolnav: aptitudinea de a urmări cele ce se petrec și de a înțelege propria stare. Orizontul închipuirilor se îngustează și se limitează la trăirile traumatice ale bolnavului. Celelalte închipuiri ca și cum încetează de a mai exista pentru el.

Faza izbucnirii începe cu descărcarea afectivă care trece în manifestare furtunoasă a excitației motrice; se încalcă adânc conștiința, cu o dereglare totală a orientării.

În a treia fază se observă o bruscă slăbire a puterilor fizice și psihice care provoacă un somn adânc, o relaxare generală, bolnavul fiind indiferent față de lumea înconjurătoare și față de cele comise⁶. Autorul polonez, psihiatrul A. Luncvischi, referindu-se la deosebirile existente între aceste două stări menționează faptul că dacă în cazul afectului fiziologic atitudinea față de motivele care l-au provocat este adecvată, atunci starea afectului patologic decurge în felul următor:

- reacțiile emoționale sunt mai intensive, iar tulburarea conștiinței este mai mult pronunțată;
- acțiunile întreprinse sunt alogice (iraționale, negândite) fără vreun scop, spontane, deosebiri îngro-zitoare prin cruzimea lor;
- de regulă apar lacune în memorie, care lipsesc la afectul fiziologic.

Autorul rus I. Pavlov, considerând afectul ca pe un fenomen clinic sănătos al comportamentului uman, adresează o întrebare: *Oare nu observăm cum persoana, permanent, sub influența afectului, vorbește și își face ceea ce ea nu și-ar permite într-o stare obișnuită și regretă mult cele întâmplate?* În opinia lui V. Lunevski, în unele cazuri, și atunci

⁶ *Психология*. Учебник. Под ред. Костюка Г.С. Киев: 1968. 425 p.

când este vorba de afect fiziologic, subiectul poate fi total lipsit de posibilitatea de a dirija acțiunile sale, dar, deoarece aceasta nu este un factor patologic și, respectiv, sursa imposibilității de a-și controla comportarea se află în afara limitelor condițiilor psihiatrice despre care mărturisește elementul biologic al formulării iresponsabilității, instanța nu poate recunoaște că infracțiunea a fost săvârșită în stare de iresponsabilitate. În starea de afect patologic, în care unele elemente sociale într-adevăr își pierd importanța, se încalcă în mare măsură continuitatea celor întâmplate (care constă dintr-o „îngrămădire” a unor elemente care nu se află în corelație). În această stare, acțiunile nu sunt în concordanță cu împrejurarea.

Autorul G. Langhe, pe baza cazuisticii proprii, concluzionează că în situația afectului patologic, accesul, criza se depistează la persoanele care sunt predispuse spre acestea, persoanele raționale aducându-le într-o stare de paroxism sălbatic, cu tendință rabică, spre distrugere, violență. Pacientul brusc se aruncă la cei din jur, împinge cu picioarele, poate să ștrânguleze pe oricine, aruncă cu ce-i nimerește, strigă. Fața este roșie, obrajii fierbinți, ochii ieșiți din orbite, ritmul bătăii inimii este mărit, pulsul – 100-120 de bătăi pe minut. Criza durează un timp oarecare și se termină brusc, după care survine somnul (12 – 18 ore) și, când se trezește, bolnavul nu ține minte nimic. Observăm, astfel, că în cazul afectului fiziologic nu poate fi vorba de iresponsabilitate care ar exclude răspunderea penală (cum este în cazul afectului patologic). A recunoaște responsabilă persoana care a comis omor în stare de afect, responsabilitatea servind ca temei al posibilității de răspundere penală, ar însemna a demonstra că la momentul comiterii faptei comportamentul ei nu era lipsit de control conștient.

Comportamentul infrațional în stare de afect nu se atribuie la categoria de acțiuni care complet sunt rupte de la conștient. Contrapunând acțiunile conștiente și acțiunile impulsive, autorul B. Teplov

constată că față de primele, cele din urmă se impun printr-o diferență nu prea mare a aptitudinii de a conștientiza. Vinovăția poate fi întemeiată ca o categorie morală și legală, când rezultă din aptitudinea persoanei de a conștientiza acțiunile sale, de a le dirija (chiar și atunci când aptitudinea are un grad mai redus, cum este în cazul afectului). Dacă aceste acțiuni se califică drept infracțiune, atunci trebuie să avem convingerea că persoana este pasibilă de răspundere penală, deci, că ea le conștientizează, le dirijează, în caz contrar ele nici nu ar trebui examinate ca obiect al dreptului penal. Cum s-a menționat anterior, spre deosebire de afectul patologic, la care se manifestă o tulburare completă a conștiinței, afectului fiziologic îi este caracteristic doar îngustarea conștiinței. Din aceste considerente, psihiatrii afirmă că afectul fiziologic este o manifestare zilnică sănătoasă și nu-l atribuie la categoria stărilor psihice inconștiente. Așadar, devine evident faptul că acțiunea săvârșită în stare de afect fiziologic nu numai că nu este lipsită de caracter rațional, ea pur și simplu este imposibilă fără implicarea rațiunii în determinarea scopului, mijloacelor. Însă, menționează M. Corchina și N. Lacosina, pe lângă faptul că în stare de afect fiziologic persoana nu-și pierde aptitudinea de a conștientiza caracterul comportamentului, este important a menționa că în asemenea stare ea nu își pierde nici capacitatea de a potoli impulsivitatea acțiunilor sale și de a subordona autocontrolului⁷.

Autorii V. Stașis și M. Bajanov menționează că pentru a stabili dacă acțiunea este săvârșită în stare de afect patologic sau fiziologic este necesară efectuarea unei expertize judiciaro-psihiatrice.

Mulți practicieni și oameni de știință consideră că această stare de emoții sufletești puternice urmează să o stabilească judecătorul în fiecare caz concret la intima sa convingere, în așa mod afectul fiind atribu-

⁷ *Психиатрия*. Учебник. Под ред. Коркина М., Лакосина Н.Д. Москва: Медицина, 1995. 326 р.

it la categorie apreciativă. Acest fapt acordă judecătorilor o prea mare libertate în examinarea judiciară. Instanțele apreciază diferit starea emoțională a făptuitorului, iar ca efect apar unele erori judiciare. De cele mai multe ori instanța califică acțiunile de omor ca fiind săvârșite în stare de afect, pe când persoana, săvârșind infracțiunea, nu se afla în stare de afect. Alt caz ar fi cauzarea morții victimei, care se califică ca fiind săvârșită în stare de afect, pe când persoana respectivă a depășit limitele legitimei apărări. La aprecierea stării emoționale, instanța utilizează ca puncte de reper două împrejurări, și anume:

1) *caracterul provocării (actelor provocatorii) ilegale din partea victimei.*

2) *timpul reacției de răspuns din partea făptuitorului.*

Cu toate acestea, provocarea ilegală din partea victimei și reacția imediată a făptuitorului nu constituie dovada trăirii stării de afect, deoarece provocarea nu întotdeauna condiționează starea emoțională, iar reacția imediată este caracteristică și altor infracțiuni.

Până la apariția afectului, persoana nu se gândește la infracțiune și în conștient nu ar admite că ar putea să o comită. De aceea, multe persoane, săvârșind infracțiuni în stare de afect, ulterior regretă, se căiesc, și trăiesc (trec cu) greu (peste) cele întâmplare, remușcări, muștrări de conștiință. Totodată, trebuie de accentuat faptul că unele dintre aceste calități psihofizice oglindite parțial sunt caracteristice și afectului patologic. Această împrejurare, precum și faptul că psihicul uman este individual și irepetabil, vin să argumenteze că pentru aprecierea corectă a stării de afect sunt necesare cunoștințe speciale atât în domeniul psihologiei, cât și în domeniul psihiatriei, astfel justificându-se necesitatea efectuării unei expertize complexe, conchide V. Cudreavțev⁸.

⁸ Кудрявцев И.А. *Ограниченная вменяемость*. În: Государство и право, 1995, № 5, р. 21-27.

Caracterul apariției stării de afect, în opinia autorului S. Borodin, nu poate fi determinat de expertul psiholog, aceasta fiind o categorie apreciativă. Judecătoria Supremă a RSFSR a calificat faptele infracționale în baza art. 104 CP RSFSR, subliniind că la stabilirea modului de apariție a afectului (a survenit ea în mod subit sau nu, reacția de răspuns din partea făptuitorului la provocările victimei a fost și la fel imediată în acel moment) instanța trebuie să ia în considerație toate împrejurările concrete ale cazului. Totuși, după cum am menționat anterior, pentru constatarea prezenței afectului fiziologic trebuie să fie exclusă prezența afectului patologic, în care scop este necesară efectuarea expertizei judiciare psihologico-psihiatrice complexe. Însă, atât expertul psiholog, cât și expertul psihiatru, au anumite limite ale competenței. Corespunzător, obligația expertului psihiatru constă în:

- excluderea afectului patologic și a altor stări psihice tranzitorii;

- aprecierea influenței asupra dezvoltării și fenomenologiei afectului, a patologiei biologice (psihopatii anormale, stări patologice tranzitorii, boli somatice);

- aprecierea proceselor compensației psihice și mecanismelor încălcării lor la etapa premergătoare afectului, stabilirea dinamicii fondului psihologic și biologic⁹.

Competența expertului psiholog se reduce la:

- aprecierea situației, personalității și a fenomenologiei exploziei afective;

- stabilirea mecanismelor psihologice care stau la baza dezvoltării stării de afect și determinarea particularităților manifestărilor exterioare ale afectului;

- delimitarea afectului fiziologic de alte stări emoționale (stres, frustrare), de reacțiile emoționale care nu au atins profunzimea afectului¹⁰.

⁹ Фрейров О.Е. *О пределах компетенции эксперта – психиатра в уголовном процессе*. În: Советское Государство и право, 1964, №.8, p. 114.

¹⁰ Кудрявцев М.А. *Судебно – психологическая экспертиза аффекта*. Москва: 1983.

Pentru a determina faptul dacă făptuitorul a fost în stare de afect patologic, expertul psihiatru va apela la actele medicale, la probele materiale stabilite de către ofițerul de urmărire penală, va lua cunoștință de trăsăturile psihofiziologice ale făptuitorului. Însă, deoarece obiectul psihologiei îl constituie psihicul sănătos al omului, psihologii nu sunt competenți în delimitarea diagnosticului. În competența lor este de a stabili starea de afect fiziologic. Drept surse materiale, în acest scop, vor servi calitățile deosebite ale personalității făptuitorului, nivelul lui de dezvoltare, experiența de viață, trăirile emoționale, temperamentul, unele particularități psihofiziologice, factorii care au influențat nemijlocit asupra făptuitorului până la comiterea infracțiunii.

În concluzie menționăm că, pentru a stabili starea de afect fiziologic, sunt necesare cunoștințe în diferite ramuri ale științelor care studiază legitățile activității psihice ale omului și nu este suficient numai domeniul dreptului. Doar un psiholog care activează ani în șir în domeniul respectiv, având o experiență bogată, este apt de a stabili existența stării de afect sau lipsa ei. Or, acesta cunoaște particularitățile apariției stării de afect fiziologic și evoluția acestuia în diferite situații concrete, are posibilitatea de a studia temperamentul persoanei, modul ei de acțiune și gândire în diferite situații, comportamentul în cazul convorbirilor cu psihologul și modul de a explica sau încercarea de a induce în eroare. Cu alte cuvinte, afectul fiziologic urmează a fi stabilit în baza unei expertize judiciare psihologico-psihiatrice complexe, cu toate că în practică ea este rareori aplicată.

Concluzii

Criteriul de bază al deosebirii dintre afectele fiziologic și patologic servește constatarea simptomului psihogen al stării crepusculare la afectul patologic, dar nu a stării psihotice a conștiinței la afectul fiziologic. Aprecierea psihiatrică a afectelor patologic și fiziologic este diferită. La comiterea infracțiunii în

stare de afect, iresponsabilitatea se constată numai în cazul existenței semnelor afectului patologic în momentul comiterii faptei socialmente periculoase. Starea respectivă cade sub incidența dereglării psihice temporare a criteriului medical al iresponsabilității, fapt care exclude posibilitatea acestei persoane în timpul comiterii infracțiunii de a-și da seama de caracterul socialmente periculos al faptei.

Emoțiile sunt și ele niște trăiri subiective, care reflectă atitudinea față de obiectele lumii înconjurătoare și fenomenele realității, față de sine. Stările afective reflectă raporturile dintre persoană și mediul înconjurător. De aceea, afectivitatea este procesul cel mai strâns legat de personalitate. Trăirile emoționale variază în funcție de satisfacerea necesităților subiectului.

Afectul fiziologic este o emoție intensă, apărută subit, care durează puțin timp și cuprinde întreaga personalitate în timpul trăirilor, dirijând comportamentul ei și, caracterizându-se prin acțiuni expresive (se deosebește de afectul patologic). Mărimea intensității emoțiilor sufletești puternice, condiționate de conflictul tendințelor adverse, având aspect de schimbare cantitativă, poate să cauzeze și o schimbare calitativă (fiind caracteristică pentru starea de afect).

În baza datelor experimentale s-a ajuns la concluzia că conflictul provoacă o bruscă stare de afect, cu cât mai aproape de sfera motorie el se dezlănțuie (dereglându-se automatismele superioare). Pe măsură ce conflictul se deplasează în sfera intelectuală, influența lui slăbește, și afectul mai ușor poate fi depășit. De regulă, afectul apare la persoanele irascibile. Însă, omul, ființă dotată cu rațiune, poate să se abțină de la anumite acțiuni. Stare de afect face dificil autocontrolul, dar nu exclude posibilitatea de abținere de la dorințele condiționate de această stare. Nu ar fi corectă nici afirmarea, menționează B. Teplov, precum că în stare de afect nu se poate autocontrola și de aceea nu ar trebui să poartă răspundere pentru acțiunile care le-a săvârșit, aflându-se în așa stare.

Desigur, dând „frâu liber” furiei, este foarte dificil de a te autocontrola. Dar dificil, nu înseamnă imposibil. Mai există și puterea de voință. Respectiv, pentru a împiedica izbucnirea afectivă, nu trebuie de admis ca ea să înceapă. Afectul este o manifestare obișnuită a emoțiilor, cunoscută multor persoane. *Dar oare fiecare om care se află în așa stare săvârșește infracțiunea?* Incontestabil, nu. Aflați în stare de afect unii insultă victima, alții o plăsmuiesc, ceilalți rup haina de pe sine sau strică vesela. În literatura de specialitate dificultatea stabilirii stării de afect a identificat diverse discuții în acest sens, generând păreri controversate. Respectiv, unii autori propun efectuarea în acest scop a unei expertize psihologico-judiciare, alți autori – a unei expertize psihologico-psihiatrice complexe.

În același timp, provocarea, exteriorizată sub forma violenței, insultei grave sau a altor acțiuni ilegale, fixată în semnificația judiciară a stării de afect, se deosebește de semnificația lui psihologică. Concretizarea locală a stării de afect este prerogativa ofițerului de urmărire penală și a instanței. Psihologul și psihiatrul nu sunt competenți de a determina aceste noțiuni juridice. În calitatea lor de experți, ei sunt obligați să se limiteze la o apreciere pur profesională. Corespunzător, starea de afect, natura ei fiziologică și acțiunea asupra conștiinței nu pot fi apreciate în baza experienței de viață, fiind necesare studii și cunoștințe speciale. Nemijlocit, afectul fiziologic se exprimă ca manifestare bruscă a reacțiilor primitive. Fiind astfel puternic iritate, ele au o influență de frânare, acționând asupra scoarței cerebrale, în urma căreia conștiința se îngustează și se reduce capacitatea volitivă. Starea de afect generează schimbări esențiale în sfera psihicului. La om dispare atenția la tot ce nu are legătură cu obiectul care a provocat afectul. El uită gândurile inițiale, acțiunile, mișcările devenite obișnuite, la el se dereglează motorica, în alt mod își reglează acțiunile, reacțiile verbale la fel diferă. Deoarece dinamica

prevalează asupra conținutului logic al acțiunilor, victimei, în majoritatea cazurilor, i se provoacă lovituri, răni în diferite părți ale corpului.

Importanță au nu doar concluziile expertului, dar și evidențierea faptelor în baza cărora au fost făcute concluziile. De aceea, scopul terților este de a stabili legătura causală nemijlocită dintre actele provocatoare ilegale și afect.

Pentru a stabili această legătură causală trebuie de constatat, în primul rând, că acțiunile incriminate au fost săvârșite în limitele stării de afect fiziologic și, în al doilea rând, cauzele care au provocat afectul, pentru a exclude afectul patologic.

Dificultăți apar atunci când cauza nemijlocită a afectului are un caracter provocator, ea fiind însă determinată de situația psihologică conflictuală care durează în timp. Acțiunea ilegală, în cazul afectului, cumulativ având rolul „ultimei picături” - se prezintă în sfera psihologică a făptuitorului ca moment culminant al dezvoltării situației conflictuale, care obiectivează toate insultele anterioare, reflectându-se în conștientul subiectului ca moment „integrat” în situație. Astfel, de competența exper-

ților este de a reflecta doar trăsăturile psihologice, ca premise ale unor elemente juridice importante, cum sunt caracterul subit, nemijlocit, imediat și real al cauzelor exploziei afective.

Referințe bibliografice

1. BARBACAR, C. *Responsabilitatea persoanei aflate în stare de afect fiziologic*. În: RND, 2004, nr. 9, p. 53.
2. *Судебная психиатрия*. Под ред. А.С. Дмитриева, Т.В. Клименко. Москва: Юристъ, 1998.
3. ФРЕЙРОВ, О. Е. *О пределах компетенции эксперта-психиатра в уголовном процессе*. În: Советское Государство и право, 1964, №.8, p. 114.
4. КУДРЯВЦЕВ, И. А. *Ограниченная вменяемость*. În: Государство и право, 1995, № 5, p. 21-27.
5. КУДРЯВЦЕВ, М. А. *Судебно – психологическая экспертиза аффекта*. Москва: 1983.
6. *Психиатрия*. Под ред. Коркина М., Лакосина Н.Д., Учебник. Москва: Медицина, 1995. 326 p.
7. *Психология*. Учебник. Под ред. Костюка Г. С., Киев: 1968. 425 p.
8. САФУАНОВ, Ф. О. *Проблеме аффективных состояний*. În: Советская юстиция, 1991, № 21-22, p. 4.